

BÜTÜNLEŞİK AFET YÖNETİM SİSTEMİ VE İTFAİYE ORGANİZASYONUNUN BU SİSTEM İÇERİSİNDEKİ ROLÜ

Cevdet İŞBİTİRİCİ¹, Latif ERDOĞAN¹, Serkan DEMİREL¹

¹Konya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı, Konya,
cevdet.isbitirici@konya.bel.tr, siyasal-025@hotmail.com, knyitfaiye@gmail.com

ÖZET

Ülkemiz başta deprem olmak üzere sel, heyelan, kaya düşmesi, çığ gibi farklı doğal afetlerin görülebildiği bir coğrafyadadır. Sanayileşmenin artması ve farklı türde imalatların yapıldığı tesislerin kurulması neticesinde, insan kaynaklı meydana gelen afetlerle de karşılaşılmaktadır. Afetlerle mücadelede başarı sağlayabilmek için etkin bir afet yönetim sisteminin olması gerekir. Afete hazır, afet kültürüne sahip bilinçli bir toplumun oluşması neticesinde afetler sonucu meydana gelecek can ve mal kayıpları asgari seviyeye inecektir.

Dünyada kabul görmüş ve önde gelen ülkeler tarafından tatbik edilen bilimsel ve bütünlükli afet yönetim sistemi 4 ana başlık içerisinde toplam 8 evreden oluşmaktadır. Bu aşamalar kayıp ve zarar azaltma, hazırlık, tahmin ve erken uyarı, afetler, etki analizi, müdahale, iyileştirme ve yeniden yapılandırma olarak sıralanmaktadır. Ülkemizde de son yıllarda afetlerle mücadelede yöntem değişikliğine gidilme zarurietini doğmuş, afete müdahale odaklı yaklaşımdan, afet öncesi çalışmaları da içine kapsayan afet yönetim sistemi tesis edilmeye başlamıştır.

Belediyeler bünyesinde teşkilatlanmış olan itfaiye teşkilatlarının görevleri arasında yangınlara müdahale ve söndürme, her türlü kaza, çökme, patlama, benzeri durumlarda teknik kurtarma gerektiren olaylara müdahale, arazide, su üstü ve su altında her türlü arama ve kurtarma çalışmalarını yapma, su baskınlarına müdahale etme görevleri olduğu gibi doğal afetler ve olağanüstü durumlarda kurtarma çalışmalarına katılma vazifesi de bulunmaktadır.

Tebliğimizde, bütünlükli afet yönetim sistemi ve ülkemizin afetlerle mücadele eden kurumları arasında bulunan ve tüm Türkiye genelinde teşkilatlanmış olan itfaiye organizasyonunun bu sistem içerisindeki rolü anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Bütünlükli Afet Yönetim Sistemi, İtfaiye

INTEGRATED DISASTER MANAGEMENT SYSTEM AND THE ROLE OF THE FIREFIGHTING ORGANISATION IN THIS SYSTEM

ABSTRACT

Our country mainly earthquakes, floods, landslides, rock falls, is a land of diverse natural disasters such as avalanches can be seen. The increase in industrialization and consequent establishment of the facility where the manufacturing of different types, also met with human-induced disasters occurring. To ensure success in the fight against disasters must be an effective disaster management system. Disaster-preparedness, as a result of the formation of a conscious society with cultural disaster disasters occur as a result of loss of life and property will be reduced to a minimum.

Has been recognized in the world and is administered by the country's leading scientific and integrated disaster management system consists of 8 stages in four main categories. At this stage, losses and mitigation, preparedness, forecasting and early warning of disasters, impact analysis, response, recovery and reconstruction as are listed. Our country was born of necessity in the fight against the attempt to introduce changes disasters in

recent years, the approach focused on disaster response, pre-disaster activities have been established in the disaster management system covering.

The duties of the fire brigades with an active at the municipal structure in response to the fire and extinguishing any accidents, crashes, explosions, like state intervention in the events that require technical recovery, land, water surface and making all kinds of search and rescue operations under water, flooding that tasks do not interfere with participate in extraordinary circumstances such as natural disasters and rescue operations are also duty.

In this study, our integrated disaster management system and between the institutions of our country struggling with disasters and fire service organizations which have been organized across the whole of Turkey will be discussed role in this system.

Keywords: Disaster, Integrated Disaster Management System, Firefighting

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinden itibaren dünyada ve ülkemizde meydana gelen afetlerin sıklığı ve sonuçları benzerlik göstermemektedir. Çevre ve insan kaynaklı afetlerde, can ve mal kaybının asgari seviyeye indirilmesi için etkin bir afet yönetim sisteminin olması, afete hazır, afet kültürüne sahip bilinçli bir toplumun oluşturulması sağlanmalıdır.

Afet, doğal olayların kendisi değil, meydana getirdiği olumsuz sonuçlardır. Her bölgenin kendine ait fiziki, coğrafi vb. şartlarından dolayı bölgelere göre afetler farklılık göstermektedir. Afetler ile mücadele ve müdahalede en önemli görev o bölgenin yerel yönetimlere düşmekte olup, meydana gelen afet durumunda yerel yönetim birimleri arasındaki koordinasyonu, İtfaiye teşkilatları sağlamaktadır.

Bu araştırma ile ülkemizde meydana gelebilecek afetler ile mücadele ve müdahale eden kurumlar arasındaki işbirliği ve itfaiye teşkilatlarının rolüne değinilecektir.

Afet Kavramı

Afet, insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları olumsuz etkileyen olaylardır.

Doğal Afetler

Ansızın veya belli bir süreç içinde oluşup, yerleşim ve üretim alanlarında alışıla gelmiş yaşamı bozarak, genel yaşamı etkileyen, doğal, yer ve hava hareketleridir. Deprem, sel vb.

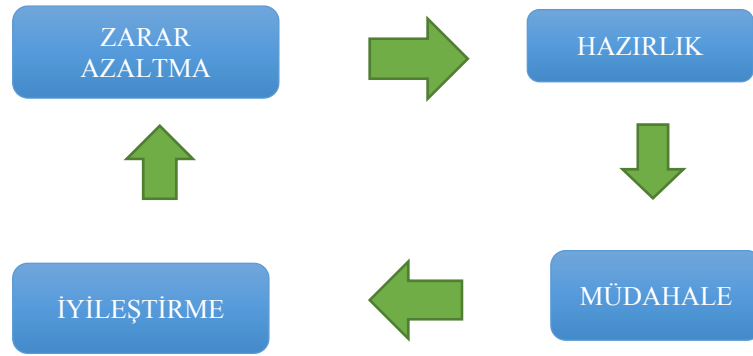
Teknolojik ve İnsan Kaynaklı Afetler

Nükleer ve kimyasal kazalar, sanayi kazaları, trafik kazaları, baraj patlamaları, yangınlar, salgın hastalıklar, savaşlar, terör olayları, terörizm ile ilgili eylemler, teknolojik ve insan kaynaklı afetler içinde yer almaktadır.

Afet Yönetimi

Afet Yönetimi, afetlerin önlenmesi ve zararlarının yok edilmesi veya azaltılması amacıyla afet öncesi ve sonrasında yapılması gereken faaliyetlerin planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi ve uygulanması için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, kaynaklarının bu ortak amaç doğrultusunda kullanımını gerektiren bir yönetim şekli olarak tanımlanmaktadır.

Afet Yönetimi Evreleri

Şekil 1 Afet Yönetimi Evreleri

Afet yönetim döngüsü olarak adlandırılan birbirini takip eden, birbirleri ile bağlantılı bir yapıyı oluşturan bu dört evreyi bir birbirlerinden kesin olarak ayırmak mümkün değildir. Zira bu evreler bazen çakışabilir, bazen de aynı anda yürütülmeleri gerekebilir.

Zarar Azaltma

Afet tehlikesinin önlenmesi veya büyük kayıplar doğurmaması için alınması gereken tüm önlemler ve faaliyetleri içerir.

Yerel Yönetimler olarak alınması gereken önlemler;

- Afet tehlikesi ve riskinin belirlenmesi, mümkünse önlenmesi veya büyük kayıplar doğurmaması için önlemlerin alınması,
- Toplumun afet tehlikesi ve riski konusunda bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve baş edebilme kapasitesinin geliştirilmesi,
- Afet öncesi ve sonrasında uygulanan mevzuat ve kurumsal yapılanmanın geliştirilmesi,
- Araştırma-geliştirme politika ve stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanması.

Hazırlık

Olayın yıkıcı etkilerini azaltacak ve insan canı, malı ve milli servetleri koruyacak uzun ve kısa süreli birçok faaliyet bu evrede ele alınır.

- İl ve ilçe düzeyinde “Acil Yardım Planlarının” hazırlanarak güncel tutulması ve geliştirilmesi,
- İkaz ve Alarm Sistemlerinin kurulması,
- Planlarda görevli personelin görev tanımlarının (neyi, nerede, hangi araçlarla nasıl yapacağı) belirlenmesi,

- Bu planlarda görev ve sorumluluk verilen personelin eğitim ve tatbikatlarla bilgi düzeylerinin geliştirilmesi,
- Afet Bilincini oluşturmak amacıyla halka yönelik eğitimlerin yaygınlaştırılması,
- Olası bir afet riskine karşın kritik malzemelerin stoklanması, gibi faaliyetler “hazırlık” evresindeki çalışmaları kapsar.

Müdahale

Bir afet sonrası, can ve mal kurtarma çabaları yanında o idari birimin içindeki olağanüstü durumun normale dönmesi için de çalışmalara başlanması gerekmektedir. Bu evrede;

- Müdahale evresinde görev alacak personelinin belirlenmesi,
- Halkın uyarılması,
- Başka yere tahliye edilmesi ve barındırılması,
- Halkın sürekli bilgilendirilmesi,
- Arama kurtarma çalışmaları,
- Tıbbi yardım sağlanması ve hasar tespiti vb. faaliyetler “müdahale” evresindeki çalışmaları kapsar.

İyileştirme

Ana hedef, afete uğramış toplulukların, haberleşme, ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, eğitim, sosyal aktiviteler, geçici ile kalıcı iskân, çalışma ve ekonomik alanlardaki hayati aktivitelerinin en az düzeyde karşılanarak, zaman içerisinde geliştirilerek devamını sağlamak ve sonuçta etkilenen insanlar için afet öncesinden daha güvenli ve gelişmiş bir yaşam çevresi oluşturmaktır.

- Yerel bir çalışmadır,
- Çok yönlü bir çalışmadır,
- Afet yönetiminin de gözden geçirilmesini gerektirebilir,
- Tekrarlanabilir afet tehlikesi karşısında daha güçlü olmayı gerektirir,
- Eskiye göre daha üstün standartları yakalamaktır.

Afet Yönetimi Sistemi İçerisinde İtfaiye Teşkilatının Görevleri

a. Önleme Görevi

Önleme faaliyetlerini yangının oluşumuna mahal vermeme işi olarak tanımlayabiliriz ki bu faaliyetler itfaiyenin her şeyden evvel titizlikle yapması gereken görevlerin başında gelir.

Bu amaca yönelik itfaiye teşkilatları alanında uzman ve donanımlı ekiplerle;

- Ruhsat öncesi kontrol çalışmaları

Binaların Yangından Korunması Yönetmeliğine göre itfaiye ekiplerine verilen bu görev kapsamında açılacak olan işyerleri, alışveriş merkezleri, fabrikalar vb. ruhsat için yapılan başvuru üzerine teknik kadrosuyla gerekli incelemeler yapılmaktadır.

2014 yılının ilk 10 ayında ilgili yönetmelik hükümlerine uygunluğunu denetlenerek kurumumuza ruhsat için başvuran yaklaşık 2000 işyerinin kontrolü yapılmıştır.

- Eğitim Faaliyetleri

İtfaiye teşkilatları içinde buldukları toplumun hayatın gerçeği olan yangın ve diğer afetlere karşı bilinçlendirilmesinde birincil görevi üstlenirler.

Bu doğrultuda itfaiye teşkilatları bünyelerinde bulunan eğitim birimleri vasıtasıyla talepte bulunan tüm resmi ve özel kurumlara eğitimler verilmektedir.

2014 yılının ilk 10 ayında 25,500 kişiye bu eğitimler Konya İtfaiyesi tarafından verilmiştir.

- Çalışma Alanındaki Risklerin Belirlenmesi

Şehrimizin sanayi bölgelerinde yangın güvenlik önlemleri ile alakalı gerekli tedbirlerin alınması için işyeri sahiplerini bilinçlendirme çalışmalarımız devam etmektedir.

Bu çalışma bünyesinde şu an sanayilerimizde **5000** adet işyerinin denetimi yapılmış ve yangın yönünden taşıdıkları tehlike potansiyelleri kayıt altına alınmıştır.

b. Müdahale Görevleri

Şekil 2 Konya Büyükşehir Belediyesi itfaiye teşkilatının Müdahale ettiği yangın ve trafik kazasına müdahalesi

- Yangınlara müdahale etmek ve söndürmek,
- Her türlü kaza, çökme, patlama, mahsur kalma ve benzeri durumlarda teknik kurtarma gerektiren olaylara müdahale etmek ve ilk yardım hizmetlerini yürütmek,
- Arazide, su üstü ve su altında her türlü arama ve kurtarma çalışmalarını yapmak,
- Su baskınlarına müdahale etmek,
- Doğal afetler ve olağanüstü durumlarda arama-kurtarma çalışmalarına katılmak,
- Nükleer, biyolojik, kimyasal (NBC) maddeleri ile kirlenmelerde arıtma işlemlerine yardımcı olmak,

2. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde Marmara Depremine kadar, afet zararlarının, afet olmadan önce yapılacak çalışmalar ve alınacak önlemler ile düşük tutulması politikaları göz ardı edilmiş, afetler olduktan sonra yara sarma politikalarına önem ve öncelik verilmiştir.

Ancak, bu deprem sonrasında bir anlayış değişikliği oluşmuş ve afet zararlarının azaltılmasının afet olmadan önce alınacak önlemlerle ilgili olduğu gündeme gelmiştir.

Yerel Yönetimlere ait itfaiye teşkilatlarında; Afet Yönetim Koordinasyon Merkezi (AYKOM) kurulmalı ve teşkilat yapısı ile çalışma planı hazırlanmalıdır.

Afet Yönetim Koordinasyon Merkezi (AYKOM) Afete Hazırlık Çalışmaları

- İlgili kurum ve kuruluşlarda afet anında görev alacak ekiplerin kurulması, eğitimlerinin yaptırılması ve göreve hazır hale getirilmesini sağlamak.
- Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılımı teşvik etmek ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını ve koordinasyonunu yürütmek.

- Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde afetle ilgili ulaşım planlarını hazırlamak.
- Hızlı ve etkili haberleşme için Belediye ile Su ve Kanalizasyon İşleri Genel Müdürlüğüne ait haberleşme sistemini kullanmak.
- İtfaiye Dairesi Başkanlığınca hazırlanacak programa göre ilgili personelin afet eğitimini sürekli yenilemek.
- Risk analizi belirleme çalışmalarını yapmak ve sürekli senaryolar hazırlayıp müdahale planları geliştirmek.
- İtfaiye grup amirlikleri içinde lojistik merkezler kurmak.

Afet Yönetim Koordinasyon Merkezi'nin (AYKOM) Afet Sırasındaki Çalışmaları

- İl Afet Merkezi ile temasa geçip alınan bilgiler ve verilen talimatlar doğrultusunda hareket etmek.
- İhtiyaç duyulan birimleri olay yerine sevk edip müdahalede bulunmak, afetin etkilerini ortadan kaldırmak.
- Gerekli hallerde afet bölgesinde seyyar komuta merkezi oluşturarak tüm çalışmaları buradan yönetmek.
- Ulusal ve uluslar arası gönüllü kurum ve kuruluşların yardımlarını, İl Kriz Merkezine yönlendirmek.
- İl Kriz Merkezinin talebi ile arama ve kurtarma çalışmalarına gerekli araç-gereç ve personel desteği vermek.

Afet Yönetim Koordinasyon Merkezi'nin (AYKOM) Afet Sonrası Çalışmaları

- İl Kriz Merkezi, Büyükşehir Belediye Başkanı veya Genel Sekreterin talimatları doğrultusunda çalışmalara yön vermek.
- Afet mahallinde gerekli incelemeleri yaparak, Belediyece yapılabilecek yardım ve iyileştirmeleri acilen tespit etmek.
- Afetten etkilenen vatandaşların geçici barınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere uygun yerleşim yerlerini tespit etmek.
- İl Kriz Merkezi tarafından görev verilmesi durumunda, kurtarma çalışmalarının bittiği uzmanlarca belirlenen yerlerde enkazları kaldırmak ve iş makinelerinin çalışmalarını koordine etmek.

Afet sonrası; belediyelerimizi ilgilendiren afet nedenleri, sonuçları ve yapılması gerekenler hakkında rapor düzenlemek.

İtfaiye Teşkilatları Kendi Bölgelerindeki Olası Afetlere Karşı Hazırlık Çalışmaları Yapmalı

Buna göre;

- Kendi bölgesindeki olası afetlere yönelik risk çalışmaları (Deprem, sel, sanayi ve orman yangınları, maden) yapmalı
- Risk çalışması sonuçlarına göre olası afetlerde kullanılacak ekipman ve malzemeler temin edilmeli
- İtfaiye ekipleri afetlere yönelik düzenli olarak uygulamalı ve teorik eğitimler yapmalı
- Bölgelerde bulunan diğer arama kurtarma ekipleri ile ortak tatbikatlar yapılmalı.

Şekil 3 Risk Çalışması

Örneğin Zonguldak bölgesi;

Risk: Maden kazaları(bölgede bulunan madenlerin risk analizi yapılacak ve madenlerin haritası çıkartılacak)

Ekipman ve malzeme: Hidrolik Güç Ünitesi, K-Kesme Takımı, Delici-Kırıcı, Motopomp, Hava Yastıkları, Jeneratör, İklim çadırı, Haberleşme eti (telsiz), Kurtarma aracı, temiz hava solunum cihazları, gaz(CO, Metan) ölçen cihazlar vb.

Eğitimler: Bölgedeki madenlerde olası afetlere yönelik personele eğitim verilmeli aynı zamanda personelin ve bölgedeki diğer arama-kurtarma ekipleriyle belirli periyotlarla ortak tatbikatlar yapılmalıdır.

İtfaiye Teşkilatları Arası Koordinasyon Eksikliği Giderilmeli

İtfaiye teşkilatları yerel yönetimlerde belediyelere bağlı olarak çalışmakta olup itfaiye teşkilatları arasında birliği sağlayacak bir kurum bulunmamaktadır. İtfaiyeler arasında koordinasyonu sağlayacak yaptırım gücü olan merkezi yönetime bağlı bir birim kurulmalıdır.

Yurtdışı İtfaiye Teşkilatları İle Ortak Tatbikatlar Yapılmalı

Afetlerle mücadelede başarıya ulaşmış ülkelerdeki itfaiye teşkilatlarından eğitimler alınmalı ve bu ülkelerle ortak tatbikatlar yapılmalı.

Örneğin Japonya'da deprem, tsunami ve nükleer santral kazaları yaşamış ve bunlardan deneyim kazanmış afet konusunda önemli bir ülkedir. Konya İtfaiyesi olarak 2014 yılında talep üzerine gelen Japon İtfaiye müdürü tarafından afet durumunda arama kurtarma çalışmalarına katılan itfaiye personelimize ve diğer kurumların personeline(il afad, umke vb.) eğitimler verilmiştir.

Örgün Eğitim Kurumlarına Yangınla Mücadele, Afetlerden Korunma ve İlk Yardım Dersleri Konulmalı

- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı lise ve ortaokul öğrencilerine afet bilincini kazandırmak için yangınla mücadele, afetlerden korunma ve ilk yardım gibi seçmeli dersler konulmalıdır.
- Bu dersler alanında uzman eğitimciler tarafından teorik ve uygulamalı olarak verilmelidir.

Mesleki ve Teknik Liseler bünyesinde açılan “İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği” bölümün yaygınlaştırılarak çekirdekten yetişen itfaiyeciler istihdam edilmeli.

Üniversiteler Afetlerle Mücadelede Aktif Rol Almalı

- Sivil savunma ve itfaiye meslek yüksekokullarını sayısı artırılmalı ve itfaiyeciler bu bölüm mezunlarından istihdam edilmeli
- Yangın mühendisliği gibi teknik bölümler açılmalı.
- Afetlerle mücadele ve afet yönetimi konularında, Yüksek lisans doktora programları ve akademik yayınlar artırılmalı.

Arama Kurtarma Ekipleri Arasında Koordinasyon Sağlanmalı

- Son dönemde arama kurtarma ekiplerinin sayılarındaki artış, toplumsal bilincin oluşması yönünde olumlu gelişmeler olarak görülmektedir.
- Arama kurtarma ekipleri sayıca yeterli olsa da bu ekipler arasındaki koordinasyon eksikliği söz konusudur.
- Afet sonrası yapılacak olan arama kurtarma çalışmalarından azami verimin alınabilmesi için, birbirlerinden bağımsız bir şekilde faaliyet gösteren tüm arama kurtarma ekiplerinin arasındaki iletişim eksikliğinin giderilerek koordinasyonun sağlanması gerekmektedir.
- Olası bir afet anında ekiplerin olay yerine sevki, görev dağılımı, ekiplerin ihtiyaçlarının karşılanması gibi konuların tek bir merkezden idare edilmesi gerekmektedir.
- Bu koordinasyonun afetle mücadelenin en üst düzeyde temsilcisi olan AFAD Başkanlığınca sağlanması gerekmektedir.
- Koordinasyonun sağlanabilmesi için ülkemizde faaliyet gösteren ekiplerin tamamının katılabileceği AFAD Başkanlığının liderliğinde toplantılar düzenlenmelidir.

Uygulamalı Eğitim Alanları Sayısı Artırılmalı ve Geliştirilmeli

- Arama kurtarma ekiplerinin teorik eğitimler yanında uygulamalı eğitimleri belli periyotlarla yapmalıdır.
- Yapılacak uygulamalı eğitim alanları yurt dışındaki örnekleri incelenerek yaşanabilecek afet senaryolarına uygun olacak şekilde planlanması gerekir.

Afetlerle Mücadelede İtfaiyenin Gücünden Etkin Olarak Yararlanılmalı

Ülkemizdeki itfaiye teşkilatlarında yaklaşık **20.000** itfaiye personeli **24/48** vardiya sistemine göre çalışmaktadır.

Ülkemizde meydana gelen büyük bir afet durumunda **24/48** vardiya sisteminden **24/24** vardiya sistemine geçilmesiyle birlikte afet bölgesine gönderilecek yaklaşık **7000** itfaiye personeli ile daha profesyonel bir müdahale sağlanacaktır.

Ulusal Tatbikat Günü Belirlenmeli

- Japonya’da 1 Eylül Ulusal Tatbikat Günü olarak çeşitli tatbikatlar yapılmaktadır.
- Ülkemizde de tüm kamu kurum ve kuruluşlarının katılacağı ortak bir tatbikat günü belirlenerek insanların afet konusunda bilinçlenmesi sağlanmalı.

Gönüllü İtfaiyecilik Çalışması Ülke Geneline Yaygınlaştırılmalı

Şekil 4 Akşehir Çamlı Mahallesi Gönüllü İtfaiyecilik Çalışması

30 Mart 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6360 sayılı kanun ile beraber Büyükşehir Belediyelerinin hizmet alanı, şehir merkezindeki mücavir alandan tüm il sınırı dâhilindeki bütün ilçe ve beldeleri kapsamaktadır.

Yangınlara müdahalede ilk dakikaların çok büyük önem arz ettiği düşünüldüğünde, gönüllü itfaiyecilik sistemiyle yangınlara kısa sürede müdahale edilecek ve yangınlar büyümeden söndürülmesi sağlanacaktır. Ülkemizin en büyük yüzölçümüne sahip ili olan Konya'da çalışmaları devam eden gönüllü itfaiyecilik yapılanmasının başarıyla tatbik edilmesi diğer illerimiz için de önemli bir örnek olacak ve bu çalışmanın tüm Türkiye'de yaygınlaştırılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Kadioğlu, M. 2011. *Afet Yönetimi: Beklenilmeyeni Beklemek ve En Kötüsünü Yönetmek*. Marmara Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul.
- URL-1 http://www.tugid.org.tr/haber_detay.php?haber=32
- URL-2 <http://www.skb.org.tr/belediyelerde-afet-yonetimi>
- URL-3 <http://www.mevzuat.gov.tr/belediye>